

İstanbul’da Yapılan Niteliksel Çalışma..

SURİYELİLER HAKKINDA BİLİMSEL SONUÇLAR

Hulki Cevizoğlu

Artık bir “sosyal gerçek” haline gelen ve bugünlerde “sosyal patlamalara” neden olan Türkiye’deki Suriyeliler hakkında “niteliksel bir araştırma” gerçekleştirdik. Çalışma, bir “saha araştırması” biçiminde “Derinlemesine Görüşme”(DG) yöntemiyle gerçekleştirildi.

Maltepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Doktora öğrencileri olarak (Burcu AYVAZ, Esra DEMİR, Sibel KAYA KUŞTEMİR ve ben), İstanbul’da “Taksi Şoförlerinin Türkiye’ye Gelen Suriyelilerle İlgisi Algısı” konulu niteliksel araştırmamızda ilginç sonuçlara ulaştık. Bu araştırmanın benzerlerinden farkı, şimdiye kadar Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu G.Antep, Ş.Urfa ve Kilis gibi şehirler yerine kozmopolit bir kent olan İstanbul’da gerçekleştirilmesi idi.

Araştırmada Türk taksi şoförlerinin, devletin Suriyeli göçmenlere verdiği sağlık, eğitim ve barınma gibi temel insani haklardan; İstanbul ve Türkiye genelinde ne gibi değişikliklere yol açtıklarından haberlerinin olup olmadığı sorgulandı.

Önemli çalışmanın ortaya çıkardığı “sosyolojik gerçekler” şöyle:

BULGULAR

Niteliksel araştırma sonucunda İstanbul Avrupa yakasındaki taksi şoförleriyle yapılan görüşmeler taksi şoförlerinin algı ve yaklaşımları hakkında genel (bütüncül) ipuçları ortaya koymaktadır.

Tanımlayıcı Bulgular

Araştırma kapsamında 18 Derinlemesine Görüşme (DG), bunların bilgisayar ortamında veri analizleri, çapraz veri analizleri ve ortak bulguları yapılmıştır.

DG yapılan kişilerin yaklaşık olarak % 77,7'si ortaöğretim, yaklaşık olarak % 16,6'sı ise ilköğretim mezunudur. Üniversiteye giden taksi şoförlerinin eğitimlerini tamamlayamadan ayrıldıkları gözlemlenmiştir.

Katılımcıların tamamı erkektir. Görüşme için gidilen duraklarda çalışmakta olan bayan şoför bulunmamaktadır.

Katılımcıların çoğu ya İstanbul doğumlu ya da çok uzun süredir İstanbul'da yaşayan kişilerdir.

Araştırma Bulguları

“Suriyeli” Algısına İlişkin Bulgular

“Suriyeli” kavramı katılımcılarda çok farklı çağrışımlar yapmaktadır. Örneğin, bir grup katılımcı Suriyeli dendiğinde duygusal olarak tepki veriyor, acıyor:

“İşte dediğim gibi sefilleri de var hani yani sefil demeyeyim de yanlış anlaşılmasın yani ekonomik durumu kötü olan insanlar da hani var zaten onları televizyonlarda da görüyoruz. Çoğu ekonomik durumu kötü olanlar ortalıklarda geziniyorlar, millete tehdit olmaya başlamışlar öyle söylüyor arkadaşlar.”

“... gariban insan ezilmiş insan, memleketinden yoksun insan, fakirlikle boğuşan insanlar...”

“Suriyeli kelimesi zavallı çağrışımı yapmaktadır. Suriyeliler vatanını terk etmeye mecbur kalan, açlık için mücadele eden gariban insanlardır. Çöp tenekelerinin yanında, ellerinde kuru ekmek olan insanlardır.”

“Vatanını bırakmış, yaşam mücadelesi veren gariban insanlar. Trafikteki mendil satan çocuklar, su satan çocuklar geliyor aklıma. Sadece garibanlar değil, zenginler de var ama biz daha çok garibanları gördüğümüz için...”

“Şimdi Suriyeli Filistinli Afrikalı şu bu alan gelmiyor, sadece Allah kimseyi başka bir ülkenin boyunduruğu altında yaşatmasın....vatanından Allah kimseyi uzak etmesin.”

“Suriyeli dediğimiz zaman inanın hüznün geliyor. Ben mutlu olamıyorum hüznün geliyor aklıma benim şahsıma. Yani hüznün tarifi olmuyor. Yani nasıl tarif edeyim. İnsanın içi burkuluyor, niye hüznün geliyor denildiği zaman. Ya yurtlarından oynanmış insanlar, yerlerinden oynanmış insanlar.”

“Suriyeli dediğimizde daha çok gariban vatanından olmuş, yani zor durumdaki insanlar aklıma geliyor. Piyasada gördüklerimiz gariban insanlar, gariban bence bu insanlar. Yurtlarından vatanlarından olmuşlar.”

“Valla garibanlar. Adamlar perişan oldu. Ne ülke var ne bir vatan kaldı? Allah kimsenin başına vermesin. Kaç yıldır savaş devam ediyor. Geçen haberlerde izledim. Adamlar kedi köpek yemeğe başladı açlıktan.”

Suriyelileri **olumsuz olarak algılayanlar** da görüşlerini şöyle açıklıyor:

“Kaos yaratan kişiler, Uyuşturucu silah kaçaklığını rahatlıkla yapmaları. Çalışmayı bilmedikleri için aç, sefil insanlar”

“Araştırdığınız zaman bizim düşmanımız onlar, bazı arkadaşlar, yanımda oturuyor bu yanımda da oturuyor yani, bu biraz daha uyumlu şey maskeli böyle sabit ben değilim ben geniş açıdan bakıyorum. Benim açım(aç insan) dururken ben Suriyeliye bakamam.”

Üçüncü bir grup da, ülkesini terk edip kaçan insanlar olarak Suriyelileri **eleştirenler:**

“Suriyeli dendiğinde aklıma gelenler savaştan kaçanlar işte buraya oraya kaçanlar geliyor.... İşte savaş oldu bunlarda bizim hükümette izin verdi aldı bunları ülkeye. Ha iyi mi etti bence olmadı bu. Bizim kendimize hayrımız mı varda gitti bunlara sınırları açtı. Kilis’te bombalar patlıyor haberlerde dün verdi. Başımıza bela olacak bunlar bizim. Eeee birde bizim Kürt sorunumuz var. Doğuda savaş var hükümet hiç umurun damı? Hala getirecekmiş bir o kadar daha Suriyeli.”

Son olarak da “Suriyeli” algısını **tarihsel boyuta** bağlayarak şöyle açıklıyor:

“Suriyeli denilince Arap milletleri ve tarihsel süreçte Osmanlı döneminde yaptıkları hainlikler ve Atatürk zamanında uygulanan politikalar akla geliyor. Bugün Suriye’deki savaşımın oluşumuna, uygulanan Türkiye politikalarının da katılımı var ve bu insanların bu şekilde Türkiye’ye gelmeleri de bu politikaların sonucu. “Bu insanlar millet olmayı, vatan olmayı hak etmeyen insanlar yani bana göre 3.sınıf insanlar yani, 3. dünya ülkesi insanları bunlar.”

Göçmenlerin “Türkiye’ye Etkileri” ne Ait Bulgular

Suriyeli göçmenlerin Türkiye’deki kişisel ve toplumsal düzeydeki etkileri konusunda olumsuz görüşler ortaya çıkmaktadır.

“Gün geçtikçe şehit sayısı artıyor. Suriyelilerle birlikte ülkenin sorunlarına ek olarak dış devletlerle de sorunlar başladı. Emeklilerden kesilen ücretin kendi vatandaşımızdan çıkması cebime bir zarar.”

“İşsizlik arttı. Türkiye’de zaten yoksulluk çok onlar geldi daha da arttı. Türkiye’nin sorunları bitmez. PKK var bombalar patlıyor. İleride Türkiye’nin başına bela da olabilirler. Çünkü para yok. Milletın mallarını çalcaklar.”

“Eee işte dedim ya benim boğazımı kesse takside arkadan nereden bulacaklar? Bu kadar adam nasıl beslenir barındırılır yav? Olacak iş değil. Bana yararları oldu mu diye sorarsan ne olacak. Ha ben parama bakarım Suriyeli binerse paramı alırım. Ha ama benim param bunlardan gelmiyor. Ha sorarsan ben memnun değilim hiç bana yararları yok zararları çok.”

“Suriye de terörist o kadar çok ki gelmek için kanal buldu bu kanal o kanal işte. GBT’lerini nasıl araştırabiliriz?”

“Suriyelilere Sağlanan İmkânlara” İlişkin Bulgular

Sınavsız üniversite hakkı verilen Suriyeliler için derinlemesine görüşme yaptığımız taksi şoförleri, Suriyelilerin ülkemize yük olduğunu, bizim öğrencilerimize haksızlık edildiğini düşünmektedirler:

“(Yüzünü buruşturarak cevap veriyor) ... bir Türk öğrencinin okuması

gereken yerde onlar okuyor şey oluyor yük olmuş oluyorlar bize fazlalık oluyorlar.”

“Benim mesela atıyorum ya çok tanıdığım var annesi babası hani affedersiniz köpek gibi çalışıyor sırf çocuğu okusun hani adam olsun diye, tabi çocuğun okumakta bir marifettir. Uğraşiyor çabalyor onca sene dershaneye gönderiyor. O kadar para döküyor; kazanamıyor, kazanan da giremiyor. Sen hiçbir emek verilmeden üniversiteye alıyorsun, benim vatandaşımın öğrencilerin yani okuyan arkadaşlarımızın önünü kesiyorsun. Ben ona karşıyım.”

İstihdam konusunda, Suriyelilerle birlikte, Türkiye’ de zaten mevcut bulunan işsizliğin arttığı düşünülüyor. Bazı katılımcılar Suriyelilerin iş bulabildiklerini düşünürken, bir kısmı da işsizlik nedeniyle hırsızlık yaptıklarını düşünüyor:

“Benim ülkem onları doyurabilecek yardım edebilecek seviyede bir ülke değil”

“Benim vatandaşımın %60’ı yarı aç yarı tok yatan insanlar”

“Ya iş var iş her yerde var. Niye geliyorsun zaten kampından çıkıp sen? Devlet sana imkân sağlamış kamp kurmuş etmiş niye İstanbul İstanbul? Kal orada burada ne işin var?”

Sağlık hizmetleri konusunda, Suriyelilerin Türk vatandaşları kadar hakka sahip oldukları düşünülüyor:

“Örneğin ben ağızımdaki protezi dört seneden önce tamir ettiremiyorum ama bu Suriyeli vatandaş gidiyor herhangi bir klinikte ağızını, dişlerini yaptırabiliyor”.

“Çünkü benim hastanem, geçen gidiyorum hastaneye gidiyorum, ben geri planda kalıyorum,”

Suriyelilerin Dışlanmasına İlişkin Bulgular

Türkiye’ye gelen Suriyelilerin Türkiye’de dışlanıp dışlanmadıkları konusu da çok önemli bir gerçeği ortaya koymaktadır. Niteliksel

Araştırmada, bu soruya yanıt ararken, genel olarak dışlandıkları gerçeği ortaya çıktı.

İnsan Haklarına İlişkin Bulgular

Türkiye'ye gelen Suriyelilere yönelik "insan hakları" konusu araştırılırken, İstanbullu taksi şoförlerinin en yabancı oldukları kavramla karşılaştıkları ortaya çıktı. Bir kısmı "insan hakları olmalı" düşüncesini savunurken, çok ender verilen yanıtlar arasında "insan hakları var" diyen oldu.

"Kime göre insan hakları tabii şimdi onu da şey etmek lazım siyasi bir soru bu. İçeriği siyasi sen ne kadarda yok desen de bence insan haklarını kime neye göre Avrupa'ya göre mi yapacağız yoksa... Avrupalı Amerikalı kendilerine yapılmasını dedikleri şeyi şimdi kendileri yapıyor. Evrensel olarak insan haklarını düşündüğümde Danimarka'daki de aynı Çin'deki de Rusya'daki aynı olması lazım ama şimdi Türkiye'ye karşı diyorlar ki sen böyle böyle yapıyorsun ama kendisi daha değişik daha ağırını yapıyor bunu belirleyenler nasıl belirlemişse insan hakları kavramını. Şimdi orada asker ölüyor mesela adamlar gıkını çıkarmıyor 10 tane terörist ölüyor yer yerinden oynuyor yani olacak şey değil ben bilmiyorum da siz nerelisiniz ben Kastamonuluyum. Yani şimdi siyasi olarak ta bir yönüm yok ama senelerdir görüyorum 12 Eylül'ünü de gördüm daha detaylı da açıklayabilirim de gerek görmüyorum. Ben 80'li yıllarda yattım hani Ankara Mamak'ta yatmış adamım. Yani ne diyebiliriz "insan hakları" diyince insanların insan gibi yaşam hakları demek, herkese eşit şekilde davranılması gerekiyor ama Türkiye de bu yok yani Avrupa'da yok ama Türkiye dede yok. Zengin istediği zaman istediği şeyi yapma hakkına sahip ama sen yapamazsın. Şimdi arazi olsa 50 dönüm, eğer adamın yoksa oraya 5 kattan daha fazla yaptırmıyor ama Ağaoğlu bilmem ne 50 kat yapıyor gökdelen yapıyor, icabında sana öyle bir engel getiriyor ki burası yeşil alan diyor kardeşim. Büyükşehirden izin alsan Kadıköy belediyesi bırakmıyor veya Kadıköy belediyesinden izin alsan büyükşehir bırakmıyor yani illa siyasi düşüncede olman gerekiyor çifte standart var herkese. Bölge bölge insan hakları var, akıl aldığı gibi değil.

Senin siyasi görüşüne göre hakkın var. Eğer o bölgede o siyasi görüşe sahipten her şeye hakkın değilsen yürüyemezsin”.

"Bence insan hakları yoktur. Savaştan kaçamaz diye adamlar ölümü göze alıyolar. Ölen ölüyo kalan kalıyo. Fransa'da sokakta yatıyorlar. Gene biz iyiyiz en azından yardım ediyoruz."

En Kritik Bulgu: “Siz Olsaydınız Ne Yapardınız?”

Çeşitli konularda görüşlerini bildiren katılımcılar “en kritik konuda” tam anlamıyla kararsız bir tutum sergilemektedir.

İstanbullu taksi şoförlerinin Suriye’den gelenlerle ilgili çeşitli konularda eleştiri ve görüşleri mevcutken, sorumluluk ortaya çıkınca 6 farklı konuya dağılan görüş açıkladılar. Hükümetin yaptığı gibi yapacağını söyleyenler, ülkeye almayacağını düşünenler, tampon bölge kurulması gerektiğini savunanlar, Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılıkları ortadan kaldırmayı düşünenler, savaş bitince Suriyeleri geldikleri gibi ülkesine göndermek isteyenler kadar “fikri net olmayanlar” da vardı.

Hükümetin yaptığı gibi “**kapıyı açardım**” görüşünü savunan bir katılımcı şöyle dedi:

“İlla ki açardım kapıları yani yardım etmek bizim geleneğimiz Türk insanın Türk milletinin yüzyıllardır bir geleneği yapmak zorundasın şimdi o hale düştükten sonra başka alternatif kalmamış o insanlar için. O insanlara Türkiye sahip çıkmak zorunda ve iyi yaptı o kadar insanı da kurtardı ha zararı olmadı mı oldu içlerinde el muhabararı bilmem neyin adamları girdi burada bombaları patlattı bir sürü insanı öldürdüler günahsız insanı öldürdüler kendi insanımız öldü yani bunlara engel olamadılar bunlara engel olmaları lazım. Hayatının öbür tarafında her türlü şeyi göze alıp o kadar zahiyat vermezdik o sınır şeyinde güveni bölgeyi Türkiye olarak oluşturabilseydik 5 km sınır – 9 km içe doğru bölge oluşturabilseydik bunlar olmazdı. E şimdi nasıl yapıyorsan bunu o zamanda ilk yapabilirdin sınırdan geçeni gel kardeşim diyip o bölgeye alabilirdin. Türkiye’ye sokmayacaktın orada yardımını yapacaktın o insanları o toprakların insanları”.

“Ülkeye almazdım” görüşünü savunun iki katılımcının ifadeleri:

“Ben olsam ben yani bana sorsan ben hiçbirini hiç kimseyi almam ülkeme.”

“Ben olsaydım başta hiçbirini buraya getirmezdin. Bunlar geldi dönmezler de eee anca işte uuu Avrupa gel derse giderler. Almazdım ben.”

“Suriye’deki savaş bitince Türkiye’ye gelenleri ülkelerine göndermek” isteyen bir katılımcı da şöyle dedi:

“Onları alırdım ama savaş bitince gönderirdim ama çoklar, devlet hangi birine yardım etsin? Ben olsam dilimizi öğretirdim bu işlerine yarardı. Burdakiler dil bilmiyo o yüzden sorun yaşıyo Türkler de bu yüzden onları istemiyo. Biyere gidince dertlerini anlatamıyolar.”

Bu konuya net yanıt veremeyecek **“Kararsız”** bir katılımcı görüşünü şöyle ifade etti:

“Cumhurbaşkanı ben olsaydım. Şimdi belki var belki yok, şimdi içeriğini bilmek lazım hani ne yapabilirim, hani elimde ki imkânlar ne, ben devlet olarak bunu bilmediğim için ona çok detaylı bir yorum yapamam ki. Hani ben devletim ama neler yapabilirim getirdim on bin tane Suriyeli getirdim mesela, on bin kişinin barına bileceği bir yer yapıyor muyum? On bin kişinin iş olanağı verebileceğim bir sistem kurabiliyor muyum? Bunları düşünmek lazım.”

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, Türkiye’nin bir “sosyal gerçek”i olan Suriyeli göçmenler konusunda çözümler üretmek gerekmektedir. Türk vatandaşları Suriyeli göçmenleri bir yandan savaştan kaçan, mağdur, zavallı, güçsüz, problemlili ve yoksul insanlar gibi sıfatlarla olumlu biçimde değerlendirmektedir. Öte yandan ise; kaçak, suçlu, dilenci, hırsız, fahişe, tecavüzcü, suç işleme potansiyeli yüksek, Türkiye’ye maddi yük olan, ucuz ücretle yasadışı işçi olarak çalışan olumsuz insanlar olarak nitelenmektedir.

Bu “sosyal soruna” çözüm önerisi şöyledir: Ülkelerine dönmek isteyen Suriyeliler teşvik edilmeli ve devlet bu konuda yardımcı olmalıdır. Gitmek istemeyenler için yeni politikalar üretilerek çalışma hayatı, eğitim, dil, barınma, sağlık, topluma uyum gibi alanlarda düzenlenmeler yapılmalıdır.

“Taksi Şoförlerinin Türkiye’ye Gelen Suriyelilerle İlgili Algısı” adlı niteliksel araştırmada alınan yanıtlara bağlı olarak ise “özetle” şunları önerebiliriz:

- Suriyeli göçmenlerin toplumsal krize ve toplumsal çatışma ortamına neden olmaması için kamu politikaları ile uyum süreci başlatılmalı. Kayıt dışı Suriyeliler kayıt altına alınmalıdır.
- Devlet bilinçli bir nüfus politikası uygulamalıdır.
- Türk vatandaşları dini ve tarihi bağları dikkate alarak Suriyelileri ötekileştirmemelidir.
- Suriyelilerin mesleki niteliklerinin belirlenmesi, onlara Türkçe ve mesleki eğitim sağlanmalıdır.
- Uluslararası kurum ve kuruluşlarla yoğun temas kurulmalı ve insani yardımlar sağlanmalıdır.